

1934 låg Tipstjänsts huvudkontor på Vasagatan 42 i Stockholm och kuponggranskarna på herravdelningen övervakades av kontrollanter.

Slutet på en epok

En sammanställning gjord av Anne-Marie Cronqvist, informationsavdelningen.

Efter 61 år tog modern datateknik över den traditionella kupongbehandlingen på Tipstjänst.

1959 kom den första generationen DPM:or till Tips-tjänst och därmed introducerades modern teknik i granskningsarbetet. Tisdagen den 20 juni 1995 genomfördes den sista maskingranskningen varefter datorerna och onlinetekniken tog över all granskning. Vid årsskiftet 1995/1996 går chefen för kupongbehandlingsavdelningen, Gunnar Andersson, i pension efter 40 år i den tredelade kupongens tjänst.

1935 var det skärmaskinen som ensam stod för tekniken

Granskningen av tipskupongerna var helt manuell vid Tipstjänsts start i oktober 1934. Den första generationen DPM:or kom till bolaget 25 år senare, 1959. Och tisdagen den 20 juni 1995 användes maskinen för sista gången. Nu är det datorerna som gör det jobb som gick till på följande sätt för sextio år sedan:

Det nya Tipstjänst besöktes av tidningen Lektor, som beskriver "kupongens väg" den 28/9 -35 som följer:

- /.../Inne hos cigarrhandlaren, som lika väl kan vara en cigarrfröken, får man hämta tipskuponger, en, två eller flera - allt efter behov/.../Populäraste tipset är det s k stryktipset/.../sedan finns det sifvertips/.../och det s k pooltipset/.../Man har att betala sin insats, 25 öre per rad. Detta skall vara gjort senast kl 7 på torsdag kväll/.../Från cigarrbutiken vandrar tipskupongen i väg till AB Tipstjänst/.../Tipstjänst residerar i en stor våning vid Kungsbroplan 3 i Stockholm. Två trappor upp. Utsikt över Klara sjö. Allt är nytt och fint/.../

Tipskupongerna inlämnas av ombuden under fredagen hos Tipstjänst, alltså i god tid innan matcherna spelas. De försändelser som komma pr post, gå till huvudkassan, där betalningsmedlen, oftast checker och frimärken, fränkiljas. Samtliga kuponger gå sedan till kupongräknarna, vilka kontrollera att kupongernas antal stämmer med gjorda insatser och redovisningslistor/.../Närmast vandra kupongerna nu i väg till ett lag flickor, som sortera och ordna upp dem så att alla kuponger komma att ligga åt samma håll. Sedan detta är gjort, är det skärmaskinens tur att inträda i dramat.

Dessförinnan borde kanske berättas att varje kupong består av tre delar. Del n:r 3 får tipparen behålla, när kupongen avlämnas i cigarrbutiken, medan del n:r 1 och del n:r 2 fortsätta till Tipstjänst. Skärmaskinen skiljer "ettan" från "tvåan" /.../Del n:r 1 omhändertages sedan av statens kontrollanter och låses in bakom dubbla lås i ett par av Tipstjänsts väldigaste kassaskåp/.../Kupongdelen n:r 2 låses även in tills matchdagen kommer.

Den dagen rycker granskarkåren in i tjänstgöring. Den består av omkring 200 man, varav ett 13-tal damer, och på dessa granskare fördelas kupongernas del n:r 2. Varje granskare får en mall med dagens matchresultat och med ledning av denna har vederbörande att kontrollera hur många rätta resultat, som det förekommer på "tvåan". Granskarna få arbeta undan snabbt, ty det är många kuponger som skola kontrolleras, omkring en halv miljon. I genomsnitt kan man nog räkna med att det är cirka

50 miljoner olika resultat som skola granskas och kontrolleras. Ingen sinekur för granskarna, men de ha bra betalt, i genomsnitt 40 kronor pr man.

Denna del, n:r 2, som granskarna ha att kontrollera, skall/.../överensstämma helt med del n:r 1, som ligger inlåst hos statens kontrollant. Så fort någon kupong är vinstberättigad, letas dess motsvarande del hos kontrollanterna fram och först om det är samma tips på de bägge delarna, blir det någon vinstutbetalning. /.../Det har hänt och händer alltjämt då och då, att resultaten inte överensstämma med del n:r 2. Oftast beror det på att tipparen varit slarvig och inte fört över resultaten riktigt på "tvåan"/.../

Det är väldiga pengar som äro i rörelse hos Tipstjänst. Under sitt första verksamhetsår betalade tipparna in 7 miljoner 15.932 kronor/.../Lektors medarbetare passar på att avlägga ett besök hos den mäktige chefen hos Tipstjänst, direktör C.A. Ledin, som är en i fotbollskretsar mycket känd man/.../Trots sin upphöjelse till chef i detta ämbetsverk, är hr Ledin alltjämt samma trevliga och enkla person, som gjort honom så populär i fotbollsvärlden/.../"Först kanske jag skall berättas", säger hr överste tipschefen, "att jag aldrig själv har tippat/.../Dessutom har det blivit praxis att ingen här på Tipstjänst anställd skall delta i tippningen/.../Så länge det finns fotboll, kommer det också att finnas tippning/.../Jag tror inte att vi kunna få någon regering till makten, som är så oförstående, att den skulle komma på idén att förbjuda tippningen här i landet/.../Vi ha 35 uppsamlingscentraler spridda över hela landet, den nordligaste placerad i Boden och vidare ha vi omkring 3.700 ombud /.../men vi ha ej något intresse av att få en för stor kår. Det är ett av våra önskemål på Tipstjänst, att omsättningen inte skall bli för stor. Ganska ovanligt naturligtvis med en chef, som arbetar på att hålla omsättningen nere, men i statsmakternas licensmeddelande åt oss är just framhållet, att ingen reklam eller dylikt får göras. Trots detta går rörelsen med pukor och trumpeter, vilket är tillräckligt bevis på att tippningen är något som det inte går att sätta stopp för."

Så långt tidningen Lektor och Carl Albert Ledin av år 1935.

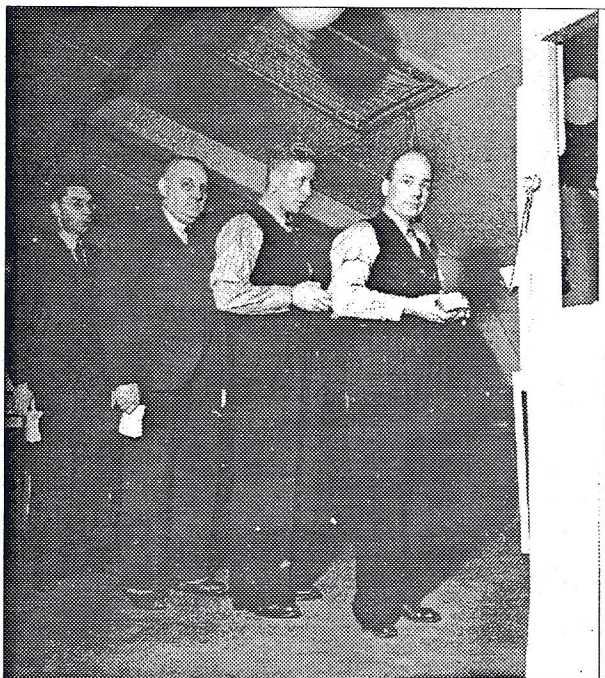
Den första tiden med kupongerna

Man skrev 30-tal och Tipstjänst hade ca 200 timanställda kuponggranskare, varav 13 kvinnliga! Arbetet ansågs vara både ansvarsfullt och värlövat.

Distriktschefer på studiebesök på huvudkontoret, som i januari 1935 flyttades från Vasagatan till Kungsbroplan.

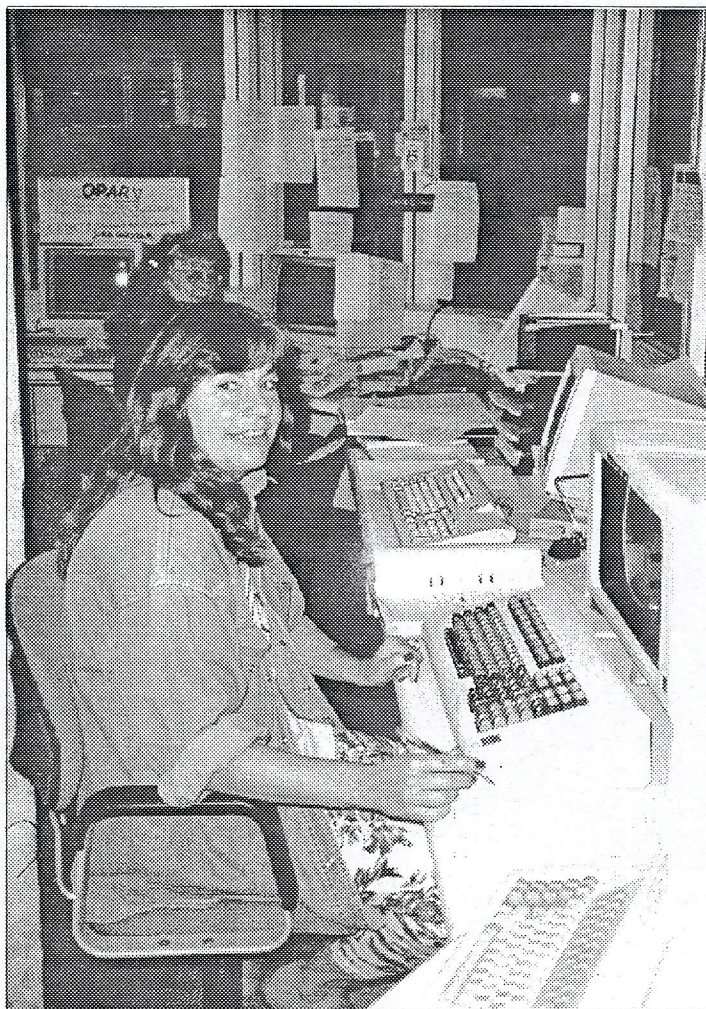

När kuponggranskarna var färdiga med sitt arbete fick de köa för att lämna in kupongerna till mottagarna bakom luckan.

Och där prickades inlämningen av efterhand i en särskild liggare. De tre herrarna på bilden hette Sigfrid Strimme, William Zueckerman och Nils Wedblad.

De sista dagarna med kupongerna

Agneta och Gunilla formaterar de inhämtade redovisningarna till stordatorn. Det är kvällens sista arbetsuppgift.

Det är historia som jag skriver nu. Slutet för KA980, slutet för den tredelade kupongen, slutet för Serie 1:an och slutet för DPM:orna. Därmed tog det också slut för kupongbehandlingsavdelningen och regionkontoret i Skellefteå. Vecka 24 1995 får markera det definitiva slutet på en epok och midsommarveckan 1995 får markera början på Tipstjänsts helhjärtade inträde i dataåldern och det nya informationssamhället.

"Vemodigt" var ett ord som användes flitigt medan de sista arbetsuppgifterna med offlinesystemet utfördes.

- Serie 1:an jobbar trögt idag, jag tror den är ledsen, sa Agneta Appelbo-Jonsson medan hon förberedde kommunikationsdatorn i IBM-hallen för uppringningarna till KA:orna i torsdags kväll. Självt verkade hon inte särskilt ledsen; både hon och kollegan Gunilla Sundberg ser fram emot att flytta in i onlinehallen, där "det kommer att bli en enda stor gemenskap operatörerna emellan".

Medan MPX modemen, d v s uppringningskommunikationen med KA:n, febrilt blinkade allteftersom uppringningarna skedde tittade vår datakonsult Henrik Bergman in.

- S/1:an och MPX har jag arbetat med ända från starten för drygt tio år sedan och nu vill jag inte missa avslutningen, sa han.

Det är Henrik som är "pappa" till MPX och han kan berätta att han påbörjade arbetet med det 1984. Året därpå infördes KA:n och lite senare började vi med uppringningarna. Antalet modem utökades med tiden och programmet har fungerat bra under alla år och bara behövs justeras en gång, år 1991. Henrik har anlitats av Tipstjänst ända sedan 1980, då S/1:an var under planering.

- Nu hör de här burkarna hemma på ett museum, sa han.

Denna torsdagkväll ringde S/1:an upp de 726 blå ombud, som tidigare under dagen tagit emot sina sista offlinekuponger.

De inhämtade redovisningarna formaterades till stordatorn och därmed var torsdagkvällens arbete klart.

Skrivaren "Gamle Svarten" bekräftar att uppringningarna fungerat och Gunilla, Henrik och Agneta kan gå hem efter väl förrättat värv.

Astrid Berndt hörde till dem som arbetade sin sista fredag med offlinekupongerna.

Fredagsjobbet, som när vi hade som flest offlineombud kunde pågå ut på natten, tog nu enbart några timmar i anspråk. Sammanlagt är det runt 6 miljarder kuponger som passerat "tippornas" granskande ögon sedan Tipstjänsts begynnelse i oktober 1934. De första DPM:orna togs i bruk 1959.

Värsta kupongveckan var vecka 50/85, sista veckan med Lottofebern, då enbart Lotto inbringade över 5 miljoner kuponger. DPM:orna arbetade för högtryck och avverkade 64 000 kuponger i timmen!

Sista fredagen var det ca 13 000 kuponger från 726 ombud (498 på HK och 228 på RK) som gick igenom granskningsproceduren. Och de 244 röda ombuden skickade in ca 15 000 kuponger till lördagsgranskningen.

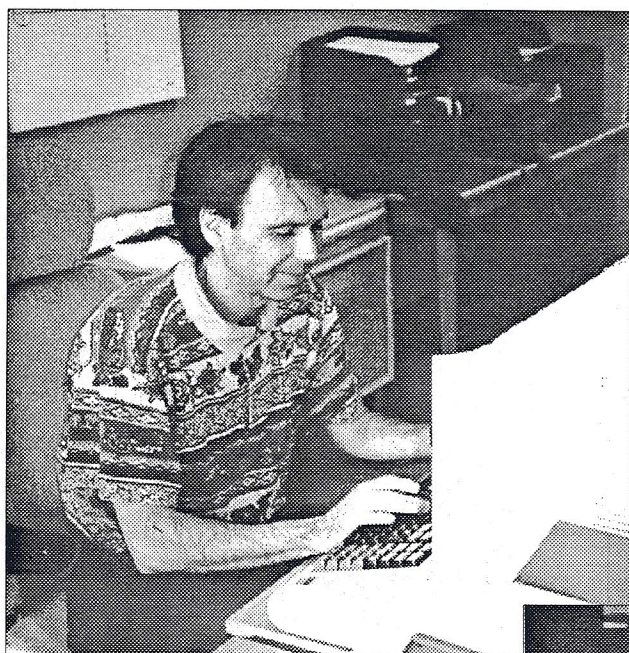
Sammanlagt var det 970 offlineombud som redovisade sista veckan.

Ulla Lenander ägnade fredagsförmiddagen åt att bl a registrera vinstkvitton.

Kerstin Canholm, Ulla Persson och Agneta Hultkrantz sprättade upp de blå påsarna och sorterade kupongerna i lådorna.

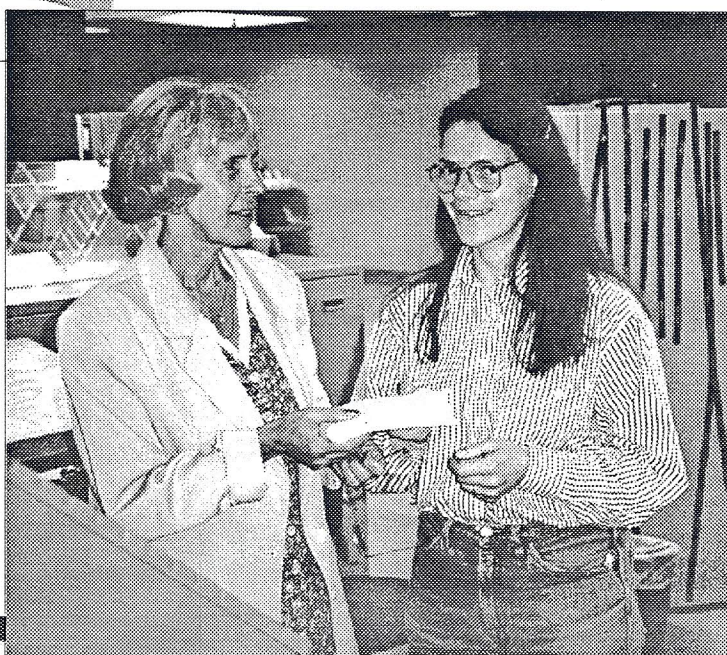

Conny Öström var med både första och sista dagen med Serie 1:an.

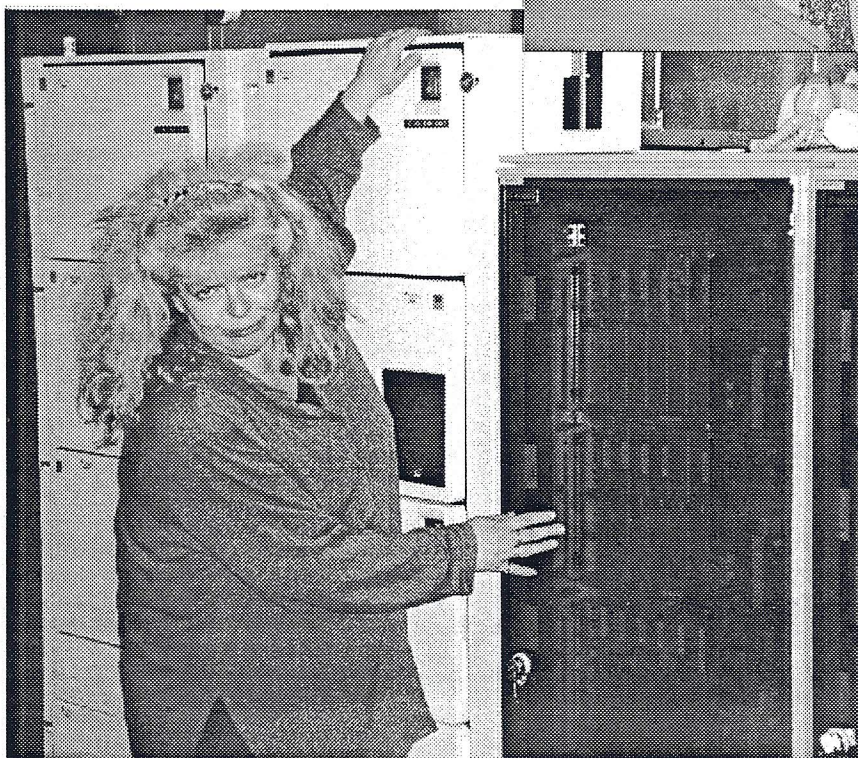
Conny Öström har varit driftansvarig för Serie 1:an de senaste åren. Han har varit med sedan KBS-tiden 1985 och arbetade då tillsammans med S/1:ans upphovsman Henrik Bergman och med Kjell Mellbin, som senare valde att jobba på InfoCenter. Men Conny var med in i det sista häromdagen. Då kontrollerade han att kommunikationsdatorns redovisningar, som inhämtades via uppringningarna på torsdagkvällen, stämde med de uppgifter som inkom på fredagen.

- Det har varit roligt att arbeta med S/1:an, sa Conny. De små systemen ger bättre överblick, så visst kommer jag att sakna den.

Nu blir det minidatorgruppen och VAX som kommer att uppta allra största delen av hans tid.

Gunnel Lilja överräckte fredagens sista kuponger för DPM-granskning till Suzanne Fredborg.

Fredagen den 16 juni var det dags för Gunilla Sundberg att ta farväl av Serie 1:an. Efter avslutad uppringning till de röda ombuden hade den gjort sitt.

- Det är nästan så att jag blir gråtfärdig, sa Gunilla och grimaserade framför kameran. Den här kvällen arbetade hon ensam i IBM-hallen.

Lite dämpad stämning var det nog denna fredag, då bolaget bjöd på avslutningsbuffé i matsalen. Alla ställde mangrant upp och avnjöt lax, pastrami, rostbiff och en massa andra godsaker som vankades på det vackert dukade buffébordet.

VD Richard Frigren höll tal och tackade för allt arbete som utförts genom årens lopp.

De som ville kunde glutta i en verklig dyrgrip: Boken där de fyra tipskupongerna (Stryktipset med svenska matcher, Stryktipset med engelska matcher, Siffertipset och Pooltipset) från den allra första tipsomgången, den 20-21 oktober 1934, finns förvarade. Den första vinstlistan fanns där också till beskådande. Omsättningen den veckan uppgick till 37 000 kronor och den högsta vinsten utföll på Siffertipset, där en herr Jansson på Ringvägen i Stockholm var ensam om 3 rätt och vann 2 263 kronor och 17 öre!

Richard Frigren hade tagit fram dyrgripen ur kassaskåpet.

Marianne Nyström och Siv Hemmingsson arbetade sista fredagen och skålade med sina arbetskamrater som alla blev utan uppgifter när datorerna tog över.

I runt trettio år har de arbetat i kupongbehandlingen, Inez Danin och Ulla Sandqvist. Den 30 juni blir deras sista dag på bolaget.

Teknikerna Harry Lindblom och Thord Jansson har genom årens lopp fått dammsuga och fixa till krånglande DPM:or många gånger.

Regionkontoret i Skellefteå har funnits sedan 1980, då introduktionen av Lotto krävde betydande resurser. Som mest fanns det ett hundratal medarbetare på kontoret som ombesörjde kupongerna från de fem nordligaste länen.

I och med att den traditionella kuponghanteringen upphör försvinner arbetsuppgifterna och kontoret läggs ner.

Barbro Lundström på bilden nedan arbetade in i det sista med kuponggranskningen och DPM:an.

FOTO: LARSEKSSON, NORRA VÄSTERBOTTEN

Suzanne Fredborg lämnar inte enbart sitt arbete i kupongbehandlingen utan även uppgiften som personalrepresentant i styrelsen.

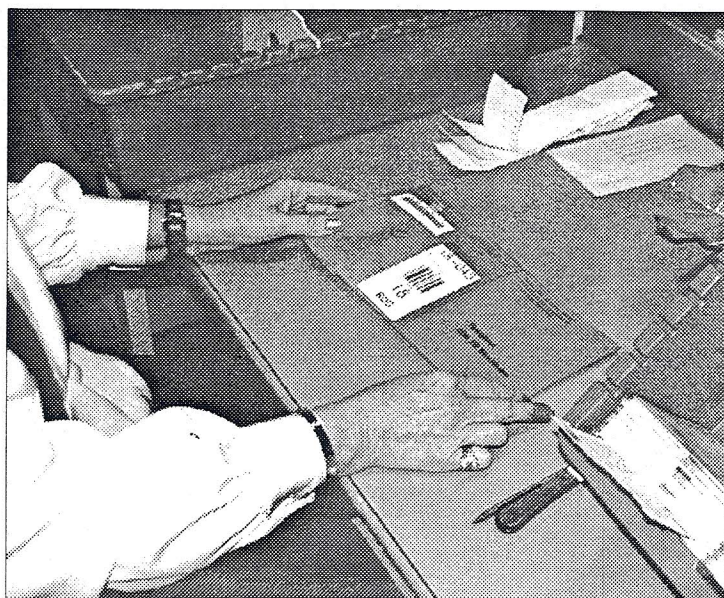
Lördagen den 17 juni var det sista gången som Suzanne Fredborg förberedde bandningen och DPM:an för att granska de ca 15 000 kupongerna som återstod från de röda ombuden. Sedan i januari har hon praktiskt taget varit ensam om att sköta maskingranskningen.

- De här sista kupongerna tar ca 2 timmar att köra inklusive väntetider, sa Suzanne, som lämnar Tips-tjänst den 30 juni efter femton år på bolaget.

- Det har varit ett bra jobb med arbetsvillkor som har passat en småbarnsmamma perfekt, sa hon.

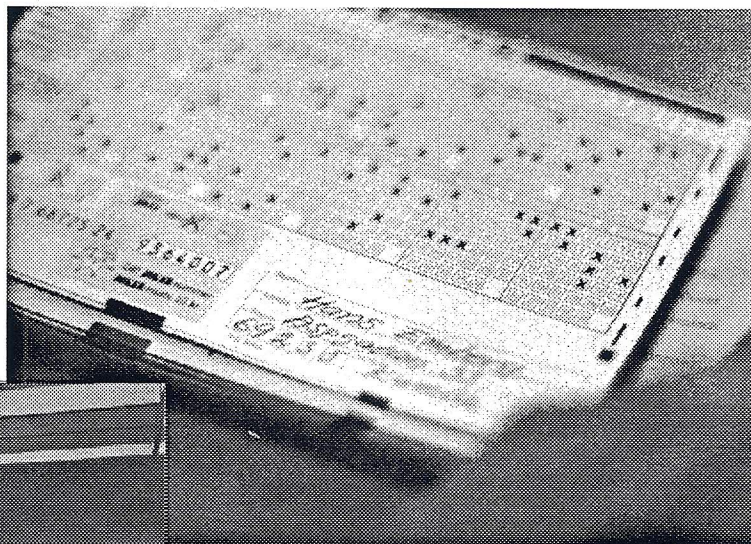

Göran Wessberg var på plats på lördagmorgonen för att se till att den sista granskningen dokumenterades på videofilm. Med Berit Lindbergs hjälp hittade han sin egen inlämnade 10-veckorskupong.

Händer på Tipstjänst - här är det Ulla-Britt Bångs vana händer som sällar ut den röda kupongpåsen från ombud nr 18-049, Malmplans Tobak i Örebro. Om allt stämmer ska den kupong som utnämnts till den allra sista, inlämnad av Hans Emberg i Kumla, finnas i just den här påsen.

Och visst fanns den där, en färdigifylld 1-veckas Lotto-kupong med deltagande Joker!

Sissi Zenker kunde konstatera att den sista kupongen var en vinnare. Hans Emberg kommer att få en vinst på fyra och tillägg, som denna sista vecka gav 45 kronor.

Britta Svensson får utgöra slutvinjetten för den traditionella kuponghanteringen. Tisdagen den 20 juni ombesörjde hon de sista arbetsmomenten vid DPM:an. Nu är det färdiggranskat.

Och mera slutgiltigt än så här kan det inte bli: Serie 1:ans "pappa" Henrik Bergman bryter kontakten mellan kommunikationsdatorn och stordatorn. Nu är det färdigringt.